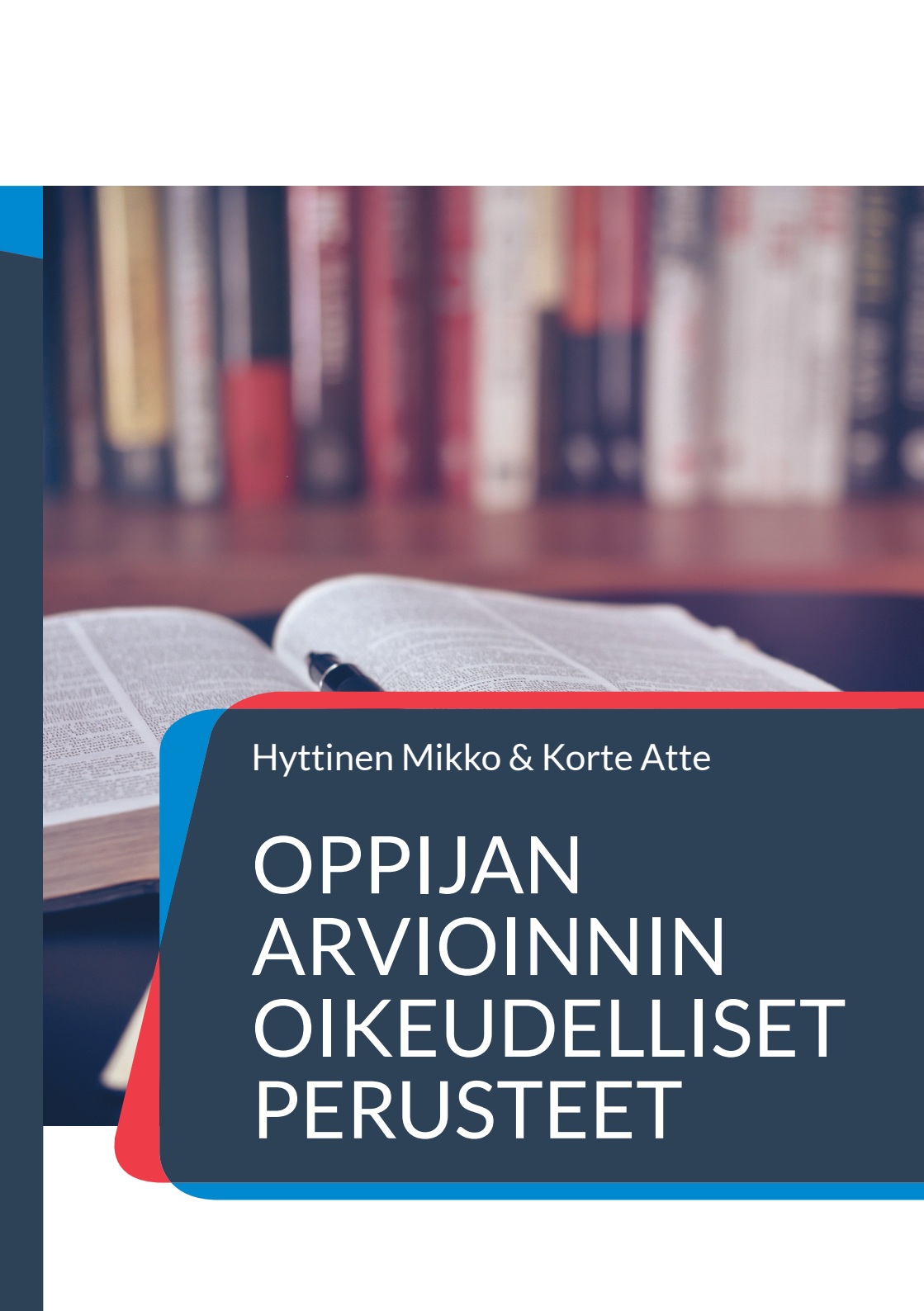

Hyttinen Mikko & Korte Atte

OPPIJAN ARVIOINNIN OIKEUDELLISET PERUSTEET

OPPIJAN ARVIOINNIN OIKEUDELLISET PERUSTEET

Hyttinen Mikko & Korte Atte

Oppijan arvioinnin oikeudelliset perusteet

1. painos, 2022

© 2022 Mikko Hyttinen & Atte Korte

Ulkoasu ja taitto: Hyttinen Mikko

Kannen kuva: Pixabay

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6160-1

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	OPPIJAN ARVIOINTI	10
2.1	Arviointi yleisesti	10
2.2	Arviointiperusteet	12
2.2.1	<i>Peruskoulu</i>	13
2.2.2	<i>Lukio</i>	15
2.2.3	<i>Ammatillinen koulutus</i>	17
2.2.4	<i>Ammattikorkeakoulujen itsehallinto ja arviointi</i>	21
2.2.4.1	<i>Opetuksen vapaus</i>	21
2.2.4.2	<i>Arviointi ammattikorkeakoulussa</i>	24
2.3	Arviointiin tutustuminen	26
2.4	Arviointiaineiston säilyttäminen	28
3	ARVIOINTI HALLINTOTOIMINTANA	32
3.1	Esteellisyys arvioinnissa	33
3.2	Hallinnon oikeusperiaatteet	35
3.3	Arvioinnin määräaika	40
4	JULKISUUS JA TIETOSUOJA ARVIOINNISSA	42
4.1	Arviointiin liittyvien asiakirjojen julkisuus	42
4.1.1	<i>Viranomaisen asiakirjat</i>	42
4.1.2	<i>Tiedon pyytäminen ja antaminen</i>	44
4.1.3	<i>Salassa pidettävät asiakirjat</i>	46
4.2	Tietosuoja	50
4.2.1	<i>Keskeiset käsitteet</i>	51
4.2.2	<i>Käsittelyn periaatteet</i>	53
4.2.3	<i>Arkaluontoiset tiedot ja automaattinen päätöksenteko</i>	56
4.2.4	<i>Tietojen hävittäminen</i>	57
4.2.5	<i>Seuraukset laiminlyönneistä</i>	57
5	OPPIJAN OIKEUSTURVA	59
5.1	Arvioinnissa tapahtuneen virheen korjaaminen	59
5.1.1	<i>Asiavirheen korjaaminen</i>	60
5.1.2	<i>Kirjoitusvirheen korjaaminen</i>	63
5.2	Oikaisuvaatimus arvioinnista	64
5.2.1	<i>Perusopetus ja lukio</i>	64
5.2.2	<i>Ammatillinen koulutus</i>	67
5.2.3	<i>Ammattikorkeakoulu</i>	71
5.3	Hallintokantelu	75
5.3.1	<i>Kantelun tekeminen ja käsittely</i>	76
5.3.2	<i>Laillisuusvalvojan mahdolliset toimenpiteet</i>	77
	LÄHTEET	80

1 JOHDANTO

Aikaisemmin koulutuksen sääntelyn kohteena oli oppilaitos instituutiona. Voimassa olevassa lainsäädännössä säännellään koulutusta ja sen toteuttamista. Laeissa säädetään koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä, koulutuksen järjestämisen muodoista sekä oppijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista.¹ Tämän lisäksi lainsäädännössä säädelään oppijan arviointia. Koulutusta koskeva lainsäädäntö uudistettiin vuonna 1998, jolloin yhtenäistettiin muun muassa peruskoulua, lukiota ja ammatillista koulutusta koskevat säännökset.² Tästä johtuen esimerkiksi peruskoulussa ja lukiossa arviointia koskevat säännökset olivat pitkälti samankaltaisia.

Toisen asteen ammatillista koulutusta koskeva lainsäädäntö uudistettiin vuonna 2017 vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Uudistuksella toteutettiin toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi.³ Uusi laki ammatillisesta koulutuksesta tuli voimaan vuonna 2018. Tässä ammatillisen koulutuksen reformissa myös opiskelijan arviointia koskevaa sääntelyä uudistettiin ja yhtenäistettiin. Lukiolain uudistus tuli voimaan 2019 ja ammattikorkeakoulua koskeva lainsäädäntö 2015. Yliopistolainsäädäntöä uudistettiin jo aiemmin vuonna 2010. Korkeakouluja koskevat säännökset opetuksen arvioinnista poikkeavat muista koulutuksista. Korkeakoulujen osalta ei ole esimerkiksi säännelty arvioinnin kohteena olevista asioista, kuten peruskoulua ja toista astetta koskevassa sääntelyssä.

Opetus ja ohjaus ovat luonteeltaan pääosin tosiasiallista hallintotoimintaa, eikä niissä luoda yksilölle etuja, oikeuksia tai velvollisuuksia⁴.

¹ Lahtinen – Lankinen 2020, s. 41–42.

² HE 86/1997 vp, s. 1.

³ HE 39/2017 vp, s. 1; SiVM 7/2017 vp, s. 3.

⁴ Kosonen ym. 2015, s. 183.

Tärkeä osa oppijan opintoja on arviointi. Arvioinnilla tarkoitetaan yleisesti opettajan oppijalle oppimistuloksista antamaa palautetta⁵.

Opetuksen ja arvioinnin on oltava yhteensopivia lainsäädännön ja oppilaitoksen opetussuunnitelman kanssa. Opetussuunnitelmaa voidaan pitää oppilaitoksen toimintasuunnitelmana, jolla konkretisoidaan oppilaitoksen tavoitteet. Opetussuunnitelma ja opettajan ammattitaito sekä kokemus luovat edellytykset oppilaitoksen tavoitteiden saavuttamiselle.⁶ Opetussuunnitelma voidaan nähdä myös ennakkosuunnitelmana, jolla pyritään tavoitteelliseen toimintaan. Opetussuunnitelmassa asetetaan päämäärät, luodaan keinot päämäärien saavuttamiseksi ja asetetaan rajat, joiden puitteissa tavoitellun toiminnan tulee tapahtua.⁷

Kirjassa käsitellään oppijan arviointiin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä. Kirjassa käsitellään arviointiperusteita ja niiden merkitystä. Myös arvioinnin julkisuus ja tietosuoja sisältyvät käsiteltäviin aiheisiin. Lisäksi kirjassa käsitellään oppijan oikeusturvaa opintosuorituksien arvioinnissa. Kirja perustuu osin aiemmin julkaistun teoksen ”Ammattikorkeakouluopiskelijan opintosuoritusten arviointi ja oikeusturva arvioinnissa”⁸.

Arviointi on yhtä lailla kasvatustieteellinen kuin oikeustieteellinen kysymys. Kasvatustieteiden piirissä tutkitaan muun muassa arvioinnin suhdetta opetussuunnitelmaan, arvioinnin monipuolisuutta ja arviointimenetelmiä. Nämä ovat kaikki tärkeitä asioita, mutta tässä kirjassa asioita lähestytään kuitenkin oikeustieteellisestä näkökulmasta.

Kirjan aihepiiriin liittyy hyvin laajasti erilaista sääntelyä. Kirjan on tarkoitus olla käytännönläheinen katsaus aiheeseen, minkä vuoksi kirjassa keskitytään oppijan opintosuoritusten arviointiin välittömimmin

⁵ Arajärvi 2005, s. 257.

⁶ Arajärvi – Aalto-Setälä 2004, s. 93.

⁷ Ekola 1992, s. 91.

⁸ Korte 2013.

liittyvään sääntelyyn. Kirjan ulkopuolelle on rajattu opinnäytetöiden arviointi ja aiemmin suoritettujen opintojen hyväksilukeminen. Kirjassa ei ole huomioitu myöskään mahdollisia arviointiin liittyviä erityistilanteita, kuten esimerkiksi oppijalle myönnettyä erityistä tukea tai mukautettua arviointia.

Peruskoulun osalta kirjassa käytetään käsitettä *oppilas* ja muiden koulutusasteiden osalta käsitettä *opiskelija*. Käsitettä *oppija* kirjassa on käytetty yleisesti kuvaamaan sekä oppilaita että opiskelijoita. Opintosuoritus on laaja käsite ja se voi pitää sisällään monenlaisia asioita. *Opintosuorituksella* tarkoitetaan kaikkia oppilaitoksen vaatimia suorituksia. Näitä voivat olla esimerkiksi kirjalliset kuulustelut, esseet, harjoitustehtävät, oppimispäiväkirjat, harjoitteluraportit, opinnäytetyöt ja suulliset esitykset.⁹ *Opintosuoritusten arvioinnilla* tarkoitetaan esimerkiksi opintojakson, kokeen, raportin, oppimispäiväkirjan, suullisen esityksen tai muun vastaavaan opintosuorituksen arviointia.

⁹ Ks. esim. Miettinen ym. 2009, s. 240. Ks. myös Mäenpää 2009, s. 235.

2 OPPIJAN ARVIOINTI

2.1 Arviointi yleisesti

Arviointia tai opetusta ei ole lainsäädännössä täsmällisesti määritelty, koska se voi olla luonteeltaan monenlaista toimintaa. Opetuksella voidaan tarkoittaa esimerkiksi opettajan pitämää luentoa tai oppijan ohjausta oppimistehtävien laatimisessa. Opintojakson opettaminen voi pitää sisällään tehtävien läpikäyntiä, palautteen antamista tai osaamisen arviointia. Opetuksen paikallakaan ei ole merkitystä opetuksen käsitteen määrittelyssä, koska opetus voi tapahtua lähiopetuksena koululuokassa, täysin verkon välityksellä tai näiden yhdistelmänä hybridiopetuksena. Oikeudellisesti opetus ja arviointi ovat tosiasiallista hallintotoimintaa ja opettajien tulee noudattaa opetuksessa lainsäädäntöä. Laissa on säädetty erityisesti oppijoiden arviointiin liittyvästä oikeusturvasta.

Koulutuksia koskevat lait antavat laajan mahdollisuuden hyödyntää erilaisia opetuksen järjestämismuotoja. Näitä ovat esimerkiksi lähiopetus, monimuoto-opetus ja etäopetus. Opetuksen järjestämismuoto on suurelta osin koulutuksen järjestäjän päätettävissä, mutta perusopetuslain (628/1998) mukainen perusopetus on lähiopetusta.¹⁰ Lukiolain (714/2018) 13 §:n perusteella koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen järjestämisestä ja sen järjestämistavoista. Ammattikorkeakoulut voivat puolestaan päättää opetuksen järjestämisestä ammattikorkeakoululain (932/2014) 9 §:n mukaisen opetuksen vapauden mukaisesti. Tällöin opetusta voidaan antaa esimerkiksi etä- tai lähiopetuksena tai näiden yhdistelmänä.

Arviointi jaetaan yleisesti formatiiviseen ja summatiiviseen arviointiin. Formativiseen arviointiin kuuluvat oppijoiden ohjaaminen ja

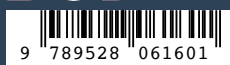
¹⁰ Lahtinen – Lankinen 2020, s. 180.

Oppijan arvioinnin oikeudelliset perusteet kirjassa käsitellään oppilaiden ja opiskelijoiden arviointia oikeudellisesta näkökulmasta. Kirja käsittelee arviointia kattavasti eri koulutusasteilla ja tuo esille keskeisimmät oikeudelliset seikat, jotka jokaisen opettajan tulisi arvioinnista tietää.

Kirjassa käsitellään muun muassa arviointiperusteita, arviointia hallintotoimintana, arvioinnin julkisuutta sekä tietosuoja koskevaa sääntelyä. Keskeisenä asiana on myös oppijan oikeusturvaa koskeva sääntely. Kirjan tekstiä on havainnollistettu aiheisiin liittyvillä kanteluratkaisuilla.

Kirja soveltuu opettajana toimiville tai opettajaksi aikoville oppaaksi arvioinnin oikeudellista perusteista. Kirja soveltuu erinomaisesti käytettäväksi myös opettajien koulutuksessa materiaalina.

BoD

9 789528 061601